

Kulturdepartementet
v/ kulturminister Hadia Tadjik
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Vår ref: Saksbehandler: Deres ref: Dato: 24. juni 2013
Interessepolitisk rådgiver
Else Marie Stuenæs

Høringssvar til NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014

HLF er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med i overkant av 56 000 medlemmer. Rundt 14,5 % av Norges befolkning har en hørselshemming som påvirker hverdagen, som sosial isolasjon og frafall fra utdanning og arbeidsliv. Forskning tilsier at i 2020 vil rundt en million nordmenn være hørselshemmet. En del av disse har behov for omfattende rehabilitering, mens andre trenger tilrettelegging, hjelpemidler og kunnskap i å mestre sin hverdag som hørselshemmet. Gruppen hørselshemmede er mangfoldig og stadig flere rammes av hørselsnedsettelse.

HLF takker for muligheten til å komme med høringssvar til NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014.

I hovedtrekk er vi fornøyde med de føringene som ligger i NOU`en, særlig med tanke på føringene om fellesskap, konsekvenser ved teknologiutvikling og kulturelt mangfold blant aktiviteter, utøvere og deltakere. Vi ønsker likevel å peke på noen utfordringer for hørselshemmete.

Hovedpunkter

- HLFs mål er å sikre alle lik mulighet til aktiv samfunnsdeltakelse og lik tilgang til kulturtilbud.
- HLF ønsker aktiv bruk av loven om universell utforming og bruk av permanente tilretteleggingstiltak på kulturarenaen.
- Egnede framførings- og øvingslokaler forebygger hørselsskader.
- Mangfold handler også om innhold og rollebesetning i teater, film og tv-drama.
- Et fullverdig tv-tilbud for alle innebærer strengere krav til teksting, redusert bakgrunnsstøy, tydelig tale og ivaretagelse av teksting hos tv-signaldistributørene.
- HLF har søkt om tilskudd til prosjektet *Tilgjengelig kulturarena*.

Kultur som samfunnspremiss

Mange fellesarenaer/møteplasser preges av kultur. Det gjelder lokale, regionale og nasjonale samt tidsbegrensete og permanente arenaer. Kultur er både en kunnskapsformidler, en sosialiseringsfaktor og en premissleverandør i debatten rundt ytringsfrihet og i samfunnsdebatten for øvrig. Gjennom kultur kan enkeltmennesket være en aktiv samfunnsaktør, gi sitt bidrag til fellesskapet og utvikle seg som menneske. Det er internasjonalt anerkjent at kulturarenaen er en svært viktig arena for inkludering, noe som blant annet fremgår av FN konvensjonen for funksjonshemmede (Artikkel 30 Deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett § 1). Disse faktorene innebærer at det er sentralt å sikre alle lik tilgang til kulturopplevelser slik at det ikke oppstår grupper som stilles utenfor felles opplevelser som bidrar til å skape og definere sosiale nettverk, felles identitet og tilhørighet. Slike "utenforskap" kan føre til segregering og opplevelser av utestengelse og mindreverdighet. I et rettferdighetsperspektiv er det sentralt å sikre alle tilgang til kulturelle fellesgoder, noe som innebærer et spesielt fokus på tilrettelegging for enkeltgrupper som mennesker med nedsatt funksjonsevne. Et slikt fokus vil være med på å sikre gode kunst- og kulturopplevelser for alle.

Kommunikasjon og lyd er ofte et viktig element i både kulturtilbud og kulturaktiviteter, noe som gjør at hørselshemmede lett faller utenfor det rike kulturtilbud på grunn av manglende tilrettelegging. Det forringer den enkeltes livskvalitet. Imidlertid finnes det en rekke gode løsninger som kan gjøre kulturarenaene tilgjengelig for hørselshemmede som lokaler med god akustikk, teleslynge og visuell informasjon. En stor utfordring ligger i det å få kulturaktørene til å tilrettelegge sine tilbud.

Inkludering

HLF er glad for kulturutredningens tydelige fokus på at inkludering og mangfold er viktig. Dette kommer tydelig til syne i drøftingene rundt begrepet "det kulturelle medlemskapet" der det legges stor vekt på utfordringene ved å sikre at nasjonale, regionale og lokale kulturinstitusjoner/kulturarenaer reelt sett er åpne for alle grupper. Vi mener imidlertid at det er nødvendig å vektlegge at inkludering ikke bare dreier seg om innvandrere og etniske minoriteter, men også om andre grupper som f.eks. mennesker med nedsatt funksjonsevne. HLF vil derfor poengtere at inkluderingsarbeidet må omfatte alle grupper som i dag har lav deltakelse i kulturaktiviteter (herunder frivillige organisasjoner) og på felles kulturarenaer. For å best kunne vurdere hvordan dette inkluderingsarbeidet skal utformes, er det viktig at et aktivt medlemskap i brukerorganisasjoner som HLF ikke tas til inntekt for en høy deltakelse i det generelle kulturlivet.

HLF mener strengere håndheving/bruk av eksisterende lovverk om universell utforming vil bidra til å øke tilgjengeligheten ved kulturinstitusjoner/kulturarenaer. Samtidig må det sikres tilgang til nødvendige tilretteleggingstiltak som teleslynge, skrivetolk, tekstskjermer og andre former for visuell informasjon. Våre medlemmer møter i praksis stengte dører fordi tilretteleggingmulighetene i form av tekniske løsninger ikke utnyttes. HLF presiserer at mange tiltak rettet mot hørselshemmede også vil være et gode for andre. Vi mener derfor at et åpent kulturliv der hørselshemmede kan velge fritt mellom kulturaktiviteter på lik linje

med andre samtidig som de er sikre på at deres behov blir ivaretatt på en god måte må være et mål for fellesskapet. Tilrettelegginger i form av spesialoppsetninger og lignende vil derimot kunne virke segregerende fordi enkeltgrupper skilles ut i stedet for at det sørges for universelle løsninger der alle deltar på like premisser.

Tilgjengelige kulturarenaer

For å sikre alle lik mulighet til aktiv samfunnsdeltakelse på kulturfeltet, ønsker HLF primært løsninger der tilretteleggingstiltak settes inn på permanent basis som en naturlig og selvfølgelig del av kulturarenaens utforming og/eller kulturopplevelsen som tekstskjermer i teatersaler, bruk av samtaleforsterker og teleslynge ved guiding og foredrag og visuell informasjon på utstillinger. For å få til dette i bred skala, er det nødvendig å vite mer om hvilke tilretteleggingsløsninger som fungerer godt.

HLF mener at det i forbindelse med Kulturutredningen 2014 og den nasjonale høringen om Kulturløftet 3 bør settes i gang et prosjekt for å få fram noen foregangsaktører på kulturfeltet, som kan vise andre aktører hvordan god tilrettelegging for hørselshemmede kan og bør gjøres. Det er nødvendig både å utrede og prøve ut gode tilretteleggingsløsninger hos foregangsaktørene og formidle erfaringer og kunnskap ut til resten av kulturfeltet for eksempel gjennom en veileder. En stor del av kulturtilbudet foregår på lokale kulturarenaer som kulturhus, kunstgallerier og regionale teaterscener. Det er nødvendig med et større fokus på mangfold og inkludering på lokale kulturarenaer enn i dag. Mange hørselshemmede møter dessverre hindringer når de ønsker å ta aktiv del i det lokale kulturlivet. Det er derfor viktig med lokale, regionale og nasjonale piloter.

Tilretteleggingsarbeidet bør være av både teknisk, visuell og akustisk art. Målet må være å finne fram til relativt enkle og rimelige løsninger, som både tilfredsstillende hørselshemmedes behov for tilrettelegging, og muliggjør installering i både nye og eldre bygg uten alt for store kostnader eller gjennomføring av større bygningsmessige tiltak.

HLF mener at dette prosjektet er i tråd med kulturutredningens synspunkter under punkt 13.3 Utvid det kulturelle medlemskapet. I forbindelsen med Kulturløftet 3, har HLF sendt inn søknad til Kulturdepartementet om et tilskudd for å sette i gang prosjektet *Tilgjengelig kulturarena – Et pilotprosjekt for tilgjengelighet til kultur for hørselshemmede* som favner punktene nevnt tidligere i dette notatet.

Det vises i kulturutredningen under punkt 12.21 til innspill fra lokalt kulturliv om mangel på egnede framførings- og øvingslokaler. For HLF er det viktig å understreke at uegnede lokaler kan være en årsak til hørselsskader både hos utøvere og publikum. Flere internasjonale undersøkelser dokumenterer sammenhengen mellom fritidsstøy og hørselsskader¹. Undersøkelsene viser at ungdom ikke er flinke til å passe på hørselen sin. I arbeidsmiljøforskriftene er det klare regler for hvor sterk støy man kan utsettes for i en arbeidssituasjon. Fritidsstøy er ikke lovregulert, og støyeksponering kan i mange situasjoner,

---

¹ J Otolaryngol Head Neck Surg. 2009 Feb;38(1):142, J Prev Med Public Health. 2006 Mar;39(2):159-64), [Pediatrics](#). 2009 Jun;123(6):e953-8, [J Pediatr](#). 2008 Mar;152(3):400-4. Epub 2007 Oct 22

slik som ved korpsdeltagelse, være høy. Øving i siktemessige lokaler er viktig. Er lokalene små og/eller uheldig akustisk formulert, vil støybelastningen forverres. Mange korps øver i uegnede lokaler og trenger å bevisstgjøres på dette. Korpsmedlemmene risikerer øresus og svekket hørsel i tillegg til at de blir slitne av støyen. HLF har derfor i samarbeid med Norges Musikkorpsforbund gjennomført kampanjen *Musikk livet ut* der hovedmålsetningen er å gjøre korpsmedlemmer bevisste på risikoen for tinnitus og nedsatt hørsel ved høy lyd og få dem til å bruke metoder for forebygging.

Mangfold

I en forlengelse av inkluderingsperspektivet, stadfestes det ofte at et kulturpolitisk mål er å fremme mangfold i kulturlivet. I HLFs hørings svar til Kulturdepartementets innspillsnotat "Av Om For Mangfold i film og tv-drama", la vi vekt på at alle sider av mangfoldet bør gjenspeiles på skaper-, innholds- og brukersiden i kulturlivet. HLF presiserer at mangfold ikke bare består av mennesker i forskjellige aldergrupper, med ulike interesser og ulik etnisk og kulturell bakgrunn, men også mennesker med nedsatt funksjonsevne og behov for tilrettelegginger i det fysiske rommet så vel som i form av teksting, klar og tydelig tale mm.

I den sammenheng er det viktig å ta inn over seg at persongalleriet i film og tv-drama er med på å skape identitet og gjenkjennelse. Variasjon når det gjelder kjønn, alder, geografisk tilhørighet, funksjonsevne og tilknytning til ulike minoritetsmiljøer/-grupper er sentralt og svært positivt i denne sammenhengen. En slik variasjon vil kunne bidra til å bygge ned fordommer og skape forståelse for og innsikt i det mangfoldet som finnes i befolkningen. Det er nødvendig å understreke at denne variasjonen ikke behøver å gjøres til et poeng. Målet er at det skal være like naturlig at en hovedperson i en film eller et tv-drama har høreapparat eller bruker rullestol som at hun/han har brunt hår, er sporty eller har et bestemt yrke. Innholdsmangfold kan også innebære at historien omhandler bakgrunn for funksjonsnedsettelse, som at lyden av skudd kan føre til hørselsnedsettelse og tinnitus.

Teknologiske utfordringer

Digitaliseringsrevolusjonen har bidratt til endringer i muligheter og bruken av kultur. For hørselshemmede har de viktigste endringene de siste årene vært innføringen av krav om teksting til norske spillefilmer som får støtte gjennom Norsk Filminstitutt (NFI) og innføringen av AMT-direktivet der det stilles krav til teksting av ferdigproduserte og direktesendte tv-program. Vi har kommet et langt skritt på veien mot fullverdig tv-tilbud. Likevel mener HLF at kravene om teksting til direktesendte tv-program er for vage og har tidligere bedt om tydeligere retningslinjer, noe som vi gi tv-seerne større forutsigbarhet. I praksis er teksting av direkte sendte program frivillig i dag, noe som understrekes av TV2s hittil manglende vilje til å tekste direktesendinger som OL i Sotsji 2014 og sendinger i forbindelse med Stortingsvalget til høsten, mens tilsvarende sendinger på NRK tekstes.

Det bør være en selvfølge at tv-sendte filmer og tv-drama tekstes slik at også hørselshemmede får utbytte av programmene. Samtidig ser vi at de nye publiseringsplattformene som nett-tv, videobaserte intervjuer på nettaviser osv. gir

hørselshemmede nye utfordringer når det gjelder å orientere seg i nyhetsbildet og benytte seg av ulike kulturprodukter.

HLF mener det bør stilles krav om teksting til nettbasert produksjon og distribusjon som får tilskudd gjennom Norsk Filminstitutt (NFI) slik det stilles krav til teksting av filmer som får offentlig tilskudd.

HLF ønsker å legge til at teknologiutviklingen og de nye mulighetene også stiller krav til produsenter og formidlere av film og tv-drama slik at tilbudet faktisk er tilgjengelig for hele befolkningen. Dette gjelder spesielt gjengivelse av lydbildet, redusert bakgrunnsstøy, tydelighet i tale og behovet for teksting. Utbyttet av teksting er også avhengig av at tv-signalformidlingen mellom tv-selskaper og seere ivaretar teksting på lik linje med bilde og lyd. Det bør derfor vurderes å stille standard krav til tv-signaldistributørene.

Utfordringene når det gjelder teksting omfatter også programmer der det snakkes flere språk. I tilfeller der det er teksten når det ikke snakkes norsk, men ikke teksten når det snakkes norsk, må brukerne skru av og på tekstevalget på egen tv. Det gjør at mange mister sammenhengen i programmet og ofte velger å skru av. Det må legges til rette for enkle løsninger der valg av teksting innebærer at hele programmet tekstes automatisk uansett hvilket språk som snakkes.

HLF har i flere sammenhenger tatt til orde for å gjenoppta prosjektet om utvikling av tale til tekst-teknologi (talegjennkjenningsteknologi). En slik teknologi vil sikre brukerne god kvalitet på teksten.

HLF ber derfor om at disse aspektene ved tilgjengelighet blir tatt opp som en del av oppfølgingen av kulturutredningen.

HLF støtter for øvrig innholdet i høringsvaret fra Frivillighet Norge til NOU 2013: 04 Kulturutredningen 2014.

Mvh

Anders Hegre
Generalsekretær HLF

Else Marie Stuenæs
Interessepolitisk rådgiver HLF

